

УДК 378.014

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ І ПРОЦЕС ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ У ВНЗ

Павлюк Євген Олександрович
м.Хмельницький

У статті висвітлено особливості сучасних технологій навчання у процесі фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів у ВНЗ. На основі аналізу різних підходів до тлумачення педагогічних технологій запропоновано розширене й комплексне розуміння цього феномена: педагогічну технологію потрібно розглядати як науково і методично інтегративну, динамічну, відкриту, інноваційно-продуктивну, синергетичну систему, зумовлену часовими і просторово-цільовими характеристиками організації та функціонування сукупності компонентів педагогічного процесу (на основі реалізації праксеологічного підходу).

Ключові слова: технології навчання, тренер-викладач, професійна діяльність.

Для забезпечення в Україні освіти вищої якості і входження в європейське освітнє співтовариство необхідно вирішити такі стратегічні завдання: підсилити спрямування педагогічної науки на розроблення та реалізацію стратегії розвитку освіти, перспективи реформування національної освітньої системи; забезпечити розроблення і впровадження у навчальний процес сучасних інноваційних технологій.

Загальновідомо, що освіта є однією з найширших педагогічних категорій, яка має цілісну, поліфункціональну і полісмыслову структури. Однак, на сучасному етапі розвитку освіти відбувається суттєва корекція спрямованості на-

вчального процесу від репродуктивного засвоєння певної суми знань, властивої традиційній технології навчання, до підготовки «людини інноваційного типу, яку може сформулювати лише інноваційна за своєю сутністю освіта» [1, с.231]. Актуалізується перехід від авторитарної педагогіки до педагогіки толерантності, де формування самодостатньої особистості здійснюється з урахуванням її природних здібностей і психологічних особливостей.

Тому професійне становлення майбутнього тренер-викладача у процесі фахової підготовки не можливе без впровадження сучасних технологій навчання до педагогічної діяльності.

На основ аналізу педагогічної літератури, досліджень сучасних вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема Л.Даниленко, І.Дичківської, О.Козлової, В.Паламарчук, ми дійшли висновку, що педагогічні інновації – це нововведення у навчальному процесі, які спрямовані на одержання позитивного результату, покращують стан окремих компонентів педагогічної системи та визначають подальші напрями їхнього розвитку.

Аналізуючи різні наукові дослідження Г.Селевко наводить декілька визначень терміну «педагогічна технологія» (табл. 1.) [2].

Метою статті є обґрунтування сучасних технологій навчання у процесі фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів у ВНЗ.

Таблиця 1.

Тлумачення поняття «педагогічна технологія»

В.Безпалько	Технологія навчання – змістова техніка реалізації навчального процесу
Б.Лихачов	Педагогічна технологія – це техніка навчання, яка дозволяє людині зрозуміти, як потрібно вчитися для того, щоб засвоїти навчальний предмет і реалізувати його в подальшій професійній діяльності
І.Волков	Педагогічна технологія – це сукупність знань про способи і засоби здійснення процесів, під час яких відбувається якісна зміна об'єкта

В.Шепель	Педагогічна технологія – цілеспрямовано організований вплив педагога на навчальний процес
М.Чошанов	Технологія – це мистецтво, майстерність, уміння, сукупність методів обробки, зміни стану
В.Монахов	Технологія навчання – це складова процесуальної частини дидактичної системи
Ф.Фрадкін	Педагогічна технологія – це спільна педагогічна діяльність педагога і суб'єктів навчання з організації навчально-виховного процесу
І.Лернер	Технологія навчання – це системний, концептуальний нормативно об'єктивний, інваріантний опис діяльності вчителя та учня, спрямований на досягнення освітньої мети
М.Кларін	Педагогічна технологія передбачає формування цілей через результати навчання, що виражені в діях учнів, і надійно усвідомлених та визначених
ЮНЕСКО	Педагогічна технологія означає системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, які використовуються для досягнення педагогічних цілей

На основі аналізу різних підходів до тлумачення педагогічних технологій ми пропонуємо розширене й комплексне розуміння цього феномена: педагогічну технологію потрібно розглядати як науково і методично інтегративну, динамічну, відкриту, інноваційно-продуктивну, синергетичну систему, зумовлену часовими і просторово-цільовими характеристиками організації та функціонування сукупності компонентів педагогічного процесу (на основі реалізації праксеологічного підходу). Ця система об'єднує:

- викладачів з новими ідеями та практичними методиками і техніками оптимізації навчання майбутніх тренерів-викладачів на основі реалізації моделей спільної між-особистісної взаємодії суб'єктів освітнього процесу;
- студентів з активним професійно-мотиваційним, ініціативно-творчим, самостійно-діяльним і практично-самоосвітнім потенціалом;
- змістове наповнення професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів У ВНЗ;
- науково-методологічні, методико-технологічні, організаційно-діяльнісні та інструментальні засоби навчання, що сприяють процесу реалізації оптимальних педагогічних умов підготовки висококваліфікованих, компетентних фахівців.

Отже, педагогічні технології ґрунтуються на різних формах навчального співробітництва, тому їх вважають інструментарієм досягнення спільної дидактичної мети, одержання запланованого результату, хоча й різними шляхами, методами. Технологія відображає структурно-логічне й алгоритмізоване поєднання різних методик діяльності й передбачає сукупність взаємозумовлених дій і викладача, і студентів. Як зазначає С.Кашлев, «технологія відрізняється від методики своєю алгоритмічністю» [3, с.11]. Водночас, якщо алгоритм передбачає лише точну репродукцію дій, то педагогічна технологія враховує і передбачає творчість як педагога, так і студентів. Таким чином технологія реалізується за схемою: «ідея – процес – результат».

На нашу думку, значне розходження в поглядах на нове педагогічне явище багато в чому пояснюється його складністю і недостатньою вивченістю, значною відмінністю вихідних позицій у різних дослідників. Незважаючи на те, що багато науковців мають різні вихідні позиції в трактуванні педагогічних технологій, вони єдині в тому, що їх застосування робить навчальний процес більш керованим, мобільним, прогнозованим у досягненні кінцевих цілей. Педагогічна технологія передбачає формування цілей через результати навчання, які проявляються в діях студентів, надійно ними усвідомлюються, приймаються, визначаються та перевіряються [4].

Відомий український учений-педагог С.Гончаренко поняття «технології навчання» трактує наступним чином: «Це системний метод створення, застосування і використання всього навчання й засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить сво-

ім завданням оптимізацію освіти» [5]. З іншого боку, автор вказує, що технологію навчання також часто трактують як галузь застосування системи наукових принципів до програмування процесу навчання та використання їх у навчальній практиці з орієнтацією на детальні цілі навчання, які допускають їх оцінювання [5]. На нашу думку, ця галузь спрямована на суб'єкт навчання і розкриває особливості його теоретико-практичної підготовки.

Підтримуючи думку, що теорія, методика і технологія навчання відображають різні рівні аналізу процесу навчання, характеризують їх різні сторони [2; 6]. Усі рівні навчання є взаємопов'язаними і взаємодоповнюючими. Технологія навчання передбачає управління педагогічним процесом, внаслідок чого організація діяльності суб'єкта навчання та контроль за цією діяльністю. На думку С.Гончаренка, термін «технологія» відображає процес навчання, що має важливе значення для характеристики сучасних тенденцій у педагогіці [5].

У педагогічній літературі є суперечності навколо дефініцій «технологія навчання і виховання» та «педагогічна технологія в навчальному і виховному процесі». За аналогією з поняттям «технологія» у різних галузях науки, техніки, виробництва для педагогічної науки і практики для навчального процесу, на нашу думку, більш відповідним і прийнятним є поняття «педагогічна технологія».

Українські вчені здебільшого розглядають педагогічні технології як прийоми (або методику чи методологію) роботи педагога у сфері навчання і виховання.

У науково-педагогічних дослідженнях розглядаються три принципово відмінні між собою технологічні схеми організації навчального процесу:

1. Продуктивна технологія, або предметно зорієнтоване навчання, коли головною метою є засвоєння навчального матеріалу. Навчання розвивається «від предмета» за схемою: матеріал – студент – результат. Контроль якості засвоєння ігнорує особистість студента і зводиться до контролю засвоєння матеріалу з певної дисципліни. Досягнення запланованих цілей у визначені терміни і на встановленому рівні є основними критеріями навчання. Більшість людей, що прагнуть одержати швидку і конкретну вигоду від освіти, обирають саме її. Предметно орієнтоване навчання широко застосовується в навчанні спортсменів, військових, диспетчерів, медиків, де потрібне чітке і глибоке знання предмета. Вимоги надзвичайно високі, а проте цілком ігнорують індивідуальність: той, хто не може в повному обсязі оволодіти програмним матеріалом із певної спеціальності, залишає навчальний заклад. «Предметно орієнтована технологія безжалісна до студентів, але гарантує високий рівень навченості» [7, с.67].

2. Технологія особистісно-зорієнтованого навчання, яку ще називають «поблажливою», скерована на задоволення потреб особистості. Показником навчання, спрямованого на створення умов для самореалізації, є прогресивні осо-

бистісні зміни – розвиненість, незалежність думок, самопізнання, самовизначення, самостійність. Цю технологію доцільно використовувати на ранніх етапах соціалізації особистості. Наприклад, засновник всесвітньо відомої фірми «Соні» Масару Ібука, котрий є очільником Асоціації раннього розвитку й організації «Навчання талантів» вважає, що основою розумових здібностей дитини є особистий досвід пізнання в перші три роки життя, коли активно розвиваються структури мозку. Саме в цей період провідним видом діяльності людини стає навчання, формується її креативний (творчий) потенціал, який є головним засобом розвитку творчості особистості. Тому кожна особистість може виявити свої індивідуальні здібності, таланти, якщо до неї будуть застосовані гуманні особистісно-зорієнтовані методи навчання, що оптимально відповідають її можливостям.

На Заході тривалий час панівною була якраз технологія особистісно-зорієнтованого навчання, допоки у червні 2002 року німецький уряд не прийняв національний освітній проєкт «Йдемо на схід», відповідно з яким російсько-українська система освіти визнана кращою за німецьку, оскільки дає продуктивні знання. Таким чином, «...німецькі педагоги фактично визнали, що зі своїми «поблажливими» особистісно-спрямованими моделями вони зробили країні і громадянам погану послугу... Тривала орієнтація на розвиток особистості закінчилася повальною малограмотністю» [7, с.70].

Відтак, заслуговує на особливу увагу педагогіка співробітництва, що лежить в основі третьої моделі педагогічних технологій.

3. Партнерська технологія (технологія співпраці) передбачає оптимальне поєднання предметно-орієнтованого і особистісно-орієнтованого навчання, коли викладач має на меті зреалізувати триєдине завдання:

- навчати, щоб студенти отримали, зрозуміли і засвоїли максимум конкретних знань і вмінь;
- розвивати з метою утвердження студентами власного Я, особистісних оцінних суджень, створення умов для самореалізації особистості;
- виховати в майбутніх фахівців особистісні та суспільно важливі якості.

Ця технологія найважча для практичної реалізації. Якщо для навчання студентів викладач чітко дотримується програм і вимог до знань, умінь і навичок майбутнього фахівця, то для розвитку і виховання уже фактично дорослих людей необхідно використовувати такі методи, які не завжди можна обмежити певним алгоритмом дій (формулою, правилом, законом). Крім того, для тренерів-викладачів, міжособистісна взаємодія є важливою складовою професійної діяльності.

Розглядаючи проєктну технологію навчання як складову професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів, ми трактуємо проєкт як систему комунікативних вправ, яка передбачає самостійну творчу діяльність студентів із розв'язання певної проблеми, результатом якої є виокремлений кінцевий продукт – модель побудови тренувальних занять, розробка індивідуальних планів підготовки до відповідальних змагань, моделювання змагальної діяльності учнів тощо.

Технологія проєктного навчання у підготовці майбутніх тренерів-викладачів у ВНЗ відіграє важливу роль. По-перше, проєкт є міжпредметним і потребує актуалізації знань із різних галузей і тим самим сприяє інтеграції змісту дисциплін фахової підготовки, а також інших навчальних циклів. По-друге, процес виконання проєкту уможливує поєднання навчальної діяльності з іншими видами діяльності (до-

слідницькою, естетичною тощо). По-третє, робота над проєктом поєднує самостійну індивідуальну діяльність студента з парною, груповою і фронтальною творчою діяльністю з розв'язання певної проблеми. Що потребує вмінь ставити проблему, передбачати способи її розв'язання, планувати послідовність дій, добирати необхідний матеріал, обговорювати та систематизувати його.

Технологія проблемного навчання формує в майбутніх тренерів-викладачів єдність професійних рішень із науково обґрунтованими практичними діями, розуміння професійних завдань освіти і педагогічних технологій на концептуальному, процедурному та реалізовуючому рівнях. За умов застосування проблемного навчання як цілісної дидактичної системи, яка охоплює всі аспекти навчального процесу (викладання, навчання і зміст навчального матеріалу), в процесі фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів у ВНЗ підвищується якість навчання. Суттєве значення для реалізації проблемного навчання має цілеспрямований підбір та адекватна систематизація навчального матеріалу, які дають можливість створити оптимальні умови для проблемного навчання з активізацією розумової діяльності студентів, спрямованої на розвиток їх професійної майстерності (спортивно-педагогічної складової). Ефективність проблемного навчання виявляється в процесі формування знань, розвитку активності, свідомості і самостійності майбутніх тренерів-викладачів, виховання творчого підходу до професійної діяльності.

Застосування технології проблемного навчання сприяє актуалізації суб'єктивної позиції особистості майбутнього тренера-викладача під час формування в нього професійних компетентностей. Саме створення проблемних ситуацій дозволить, на нашу думку, подолати відчуженість від спортивно-педагогічних знань.

Особливістю модульних технологій навчання у процесі фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів є інтеграція принципів модульності, самоорганізації і контекстності, що забезпечує формування високого рівня професійної компетентності фахівців цього профілю. Технологія організації навчального процесу забезпечує усвідомлене сприйняття навчальної інформації студентом, підвищує його розумову активність, створює умови для гуманізації взаємодії викладача і студента, у результаті чого змінюється стиль їхнього спілкування у бік діалогу і співробітництва, а управлінська діяльність на всіх рівнях трансформується із суб'єктно-об'єктної у суб'єктно-суб'єктну на рефлексивному ґрунті [8]. Методологічним аспектом модульних технологій є синергетичний підхід, що використовується для обґрунтування розвитку відкритої нелінійної системи.

У наших дослідженнях, за допомогою модульних технологій проводилось структурування навчального матеріалу, яке забезпечило індивідуалізацію навчальної діяльності та гарантує технологічність процесу залучення майбутніх тренерів-викладачів до діяльності щодо вивчення фахових дисциплін. У процесі пошуку такої форми навчання ми зупинили свій вибір на можливостях модульного структурування навчальної інформації.

Модульні технології передбачають варіативність навчання, адаптацію навчального процесу до можливостей і запитів майбутніх тренерів-викладачів. За допомогою модульних технологій навчання ефективно формується професійна компетентність майбутніх тренерів-викладачів. Але у кожному випадку застосування, зміст і дидактичне наповнення їх змінюються. Це пов'язано з розв'язанням певних психолого-педагогічних проблем навчального процесу в будь-якій конкретній ситуації.

Таким чином, ми дійшли висновку, що ефективність професійного становлення майбутніх тренерів-викладачів в системі вищої освіти забезпечується оптимальним підходом до побудови його структури, змісту, що реалізується за рахунок використання сучасних технологій навчання та виховання, форм роботи з майбутніми тренерами-викладача-

ми. Необхідною вимогою є формування їхньої професійної компетентності у процесі фахової підготовки.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі полягають у обґрунтуванні форм і методів фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів в процесі навчання у ВНЗ.

Література та джерела

1. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посібник / за ред. В.Г.Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
2. Селевко Г.К. Альтернативные педагогические технологии / Г.К.Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 224 с.
3. Кашлев С.С. Технология интерактивного обучения / С.С.Кашлев. – Мн. : Белорусский верасень, 2005. – 196 с. – (Педагогика, обращенная в завтра).
4. Манько В.М. Теоретичні та методичні основи ступеневого навчання майбутніх інженерів-механіків сільськогосподарського виробництва: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти»/ В.М.Манько. – Тернопіль, 2005. – 486 с.
5. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
6. Ойзерман Т.П. Существуют ли универсали в сфере культуры / Т.П.Ойзерман // Вопросы философии. – 1989. – № 2. – С.53-55
7. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології: інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти / І.П.Підласий. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2004. – 616 с.
8. Романишина Л.М. Взаємозв'язок між освітніми технологіями на сучасному етапі розвитку освіти / Л.М.Романишина, Й.М.Гушулей // Зб. наук. праць Національної акад. держ. прикордонної служби України. – Хмельницький, 2006. – № 37. – Ч. II. – С.132-134

В статье освещены особенности современных технологий обучения в процессе профессиональной подготовки будущих тренеров-преподавателей в ВУЗах. На основе анализа различных подходов к толкованию педагогических технологий предложено расширенное и комплексное понимание этого феномена: педагогическую технологию следует рассматривать как научно и методически интегративную, динамическую, открытую, инновационно-производительную, синергетическую систему, обусловленную временными и пространственно-целевыми характеристиками организации и функционирования совокупности компонентов педагогического процесса (на основе реализации праксеологического подхода).

Ключевые слова: технологии обучения, тренер-преподаватель, профессиональная деятельность.

The article covers distinctive features of modern technologies of education in the process of professional training of trainer-teachers to be at the institutions of higher education. Based on the analysis of various approaches to the definition of pedagogical technology, the broadened and complex comprehension of this phenomenon has been suggested: pedagogical technology should be considered as scientifically and methodically integrative, dynamic, open, innovatively-productive, synergetic system, determined by timing and spatially targeting characteristics of organization and functioning of the range of pedagogical process components (on the basis of praxiological approach).

Key words: technologies of education, trainer-teacher, professional activity.